

**MEZ
DOI
4A0.**

Vizija medija Zapadnog Balkana
za 2040. godinu

U 2040. godini, profesionalni i nezavisni novinari su bezbjedni i slobodni od neprimjerenog uticaja. Etički korišćena tehnologija igra ključnu ulogu u pomaganju medijima da ispune svoju dužnost prema javnom interesu i budu glas građana za društvo koje je dobro informisano, inkluzivno i demokratsko.

1

POZADINA

U oktobru 2023. godine pokrenut je projekat „Mediji 2040: Osnaživanje mladih zagovarača za slobodu medija na Zapadnom Balkanu“ kao mreža od šest javnih univerziteta na Zapadnom Balkanu. Naša mreža okupila je grupu od **40 studenata novinarstva i komunikologije** iz Novog Sada, Podgorice, Prištine, Sarajeva, Skadra i Skoplja. Zajedno smo radili na predviđanju budućnosti medija – budućnosti za 2040. godinu u kojoj bi mladi željeli da rade kaoiskusni medijski profesionalci.

Da bismo ostvarili našu viziju, sproveli smo **skeniranje horizonta** – proces mapiranja trenutne situacije i trendova u medijskoj sferi. Konkretno, posmatrali smo šta se dešava sa pet ključnih dimenzija medijskih sistema. Tokom ovog procesa organizovali smo onlajn forum sa novinarima i stručnjacima za medijsku politiku, medijsku tehnologiju i medijsko poslovanje. Nalazi skeniranja horizonta formulisani su kao ključni zaključci vezani za:

Kada smo ostvarili dobar uvid u trendove, okupili smo se na petodnevnoj radionici u Skadru kako bismo formulisali zajedničku viziju za region Zapadnog Balkana. Kroz interaktivni i inkluzivni proces, uz profesionalno vođenje, formulisali smo viziju i razgovarali o izazovima i omogućavajućim faktorima koji nam mogu pomoći da ostvarimo viziju.

Iako su slični trendovi primjetni širom Zapadnog Balkana, svaki medijski sistem ima svoje specifičnosti a problemi nemaju isti nivo hitnosti. Iz tog razloga, ova vizija treba da se shvati kao opšti okvir koji zahtijeva dalje razrađivanje kako bi se uzeli u obzir specifični lokalni trendovi i nadležnosti zainteresovanih strana.

2

VIZIJA I KLJUČNE RIJEČI

U 2040. godini, profesionalni i nezavisni novinari su bezbjedni i slobodni od neprimjerenog uticaja. Etički korišćena tehnologija igra ključnu ulogu u pomaganju medijima da ispune svoju dužnost prema javnom interesu i budu glas građana za društvo koje je dobro informisano, inkluzivno i demokratsko.

PROFESIONALIZAM, NEZAVISNOST, BEZBIJEDNOST I SLOBODA NOVINARA

Do 2040. godine, novinari će raditi u okruženju u kome nema pretnji, zastrašivanja i ostalih oblika pritisaka, uključujući one koji se dešavaju na mreži sa očiglednom anonimnošću. Oni djeluju nezavisno, bezbjedni su od neprimjerenog političkog i ekonomskog uticaja, i zaštićeni jakim pravnim okvirom i društvenim normama koje njeguju vrijednost slobode medija. Jaka novinarska udruženja njeguju profesionalno postupanje i solidarnost, snažni novinarski sindikati obezbjeđuju dobre radne uslove, a institucionalizovani i efikasni savjeti za štampu vraćaju povjerenje građana u medije.

ETIČKA UPOTREBA TEHNOLOGIJE

Tehnologija u 2040. godini će služiti kao moćno sredstvo za unaprjeđenje novinarskog rada i javne komunikacije uopšte. Koristi

se etički – poštujući privatnost, tačnost i autentičnost, i pružajući potpunu transparentnost. Inovacije u oblasti vještačke inteligencije, analize podataka i digitalnih platformi osnažuju novinare da otkriju priče, analiziraju kompleksne probleme i angažuju publiku na smislene načine.

ULOGA MEDIJA U SLUŽENJU JAVNOM INTERESU

Do 2040. godine, mediji će služiti kao glas građana, zagovarajući javni interes u svom izvještavanju i pozivajući na odgovornost one koji su na pozicijama moći. Javni interes je ukorijenjen u uredničkim odlukama, posebno u javnim medijskim servisima koji služe različitim zajednicama. Javni interes je zaštićen nezavisnim i efikasnim regulisanjem medija, uz ključnu ulogu nezavisnog regulatora medija koji bi trebalo da obezbijedi medijski pluralizam, transparentnost vlasništva i potpuno poštovanje ljudskih prava.

DOBRO INFORMISANA, INKLUZIVNA I DEMOKRATSKA DRUŠTVA

Kroz odgovorno izvještavanje u javnom interesu, do 2040. godine mediji će podsticati građane koji su dobro informisani i osnaženi da donose odluke, učestvuju u javnom komuniciranju i zalažu se za javno dobro. Formalno i neformalno obrazovanje pruža znanje, vještine i kompetencije za visoke nivoe medijske pismenosti. Mediji promovišu dijalog između različitih perspektiva – političkih, etničkih ili verskih, i djeluju kao katalizator inkluzivnog i demokratskog društva.

3

SCENARIO ZA MEDIJE 2040. GODINE: PREVAZILAŽENJE IZAZOVA I ANGAŽOVANJE OMogućAVAJUĆIH FAKTORA

Izazovi koje treba prevazići kako bismo dostigli viziju budućnosti:

- Političke stranke i vlade čvrsto kontrolišu medije, vršeći uticaj na medije putem državnog finansiranja i oglašavanja, imenovanja regulatornih tijela i klevetanja novinara.

-
- Napadi na novinare smanjuju prostor za javni dijalog tako što ućutkuju kritičke i istraživačke novinare.
 - (Potencijalni) konflikt ostaje stalni izazov u regionu i razara zajednice, dovodeći do medijske polarizacije i širenja govora mržnje.
 - Odliv mozgova utiče na medijske sisteme jer dovodi do gubitka mladih novinara i mladih obrazovanih potrošača kvalitetnog medijskog sadržaja.
 - Loša ekonomska situacija novinara, medija i građana utiče na cjelokupne medijske sisteme. Novinarstvo nestaje kao profesija, bez mladih ljudi koji su voljni da se njome bave. Mediji su orjentisani ka oglašavanju i sadržaju koji je lako proizvesti, i uglavnom senzacionalistički. Građani nemaju dovoljno sredstava da direktno podrže medije.
 - Tržišni monopol ima štetne efekte na javnu komunikaciju jer sprječava da različita gledišta budu zastupljena u medijima.
 - Vještačka inteligencija predstavlja prijetnju za javnu komunikaciju, jer može da se koristi za manipulaciju i dezinformisanje građana.
 - Društvene mreže ubrzavaju informacijsko zagađenje (dezinformacije, govor mržnje, povrede privatnosti) i postavljaju izazove pred poslovni model medija.
 - Građansko novinarstvo se takmiči sa tradicionalnim novinarstvom za pažnju publike, nudeći informacije koje mogu biti dekontekstualizovane, pristrasne ili polarizujuće.
 - Povjerenje u novinare, njihove vijesti i medije opada, čineći građane podložnijim alternativnim izvorima vijesti i dezinformacijama, te dovodeći do smanjenja političke participacije.

Omogućavajući faktori koji mogu pomoći u izgradnji zamišljene budućnosti

- Regulatorna tijela se bave problemima tehnologije i onlajn medija, vođena su javnim interesom, principima ljudskih prava i transparentnosti.

-
- Hrabri i odlučni novinari promovišu profesionalne standarde i etičko djelovanje, uprkos političkim i ekonomskim pritiscima.
 - Pravosudni organi, koji dobro funkcionišu, pružaju garancije za slobodu govora.
 - Međusobno poštovanje i saradnja između novinara njeguju kulturu profesionalizma i solidarnosti.
 - Medijska pismenost, uvedena u formalno i neformalno obrazovanje, i promovisana od samih medija, čini građane odgovornim, kritičkim i zahtjevnim korisnicima vijesti.
 - Tehnološki razvoj unaprjeđuje novinarstvo, pomažući u prikupljanju vijesti, istraživačkom novinarstvu, širenju vijesti putem više kanala i uključivanju publike na različite načine.
 - Vještačka inteligencija pomaže novinarima u obavljanju napornih zadataka i u kreiranju atraktivnih novih formata i sadržaja koji privlače i angažuju publiku.
 - Društvene mreže omogućavaju medijima i novinarima da dosegnu različite grupe publike i omogućavaju veću interakciju i učešće u javnom dijalogu.
 - Građansko novinarstvo dopunjuje tradicionalno novinarstvo obezbjeđujući autentičnost i raznovrsnost glasova u javnoj sferi.
 - Evropska unija promovise slobodu medija i pluralizam, kao i etičku upotrebu tehnologije, a kroz proces pristupanja pruža zakonodavni osnov i podršku u sprovođenju zakonodavstva vezanog za medije i tehnologiju.

Prevazilaženje izazova i angažovanje omogućavajućih faktora ključni su za ostvarivanje vizije dinamičnih, nezavisnih i etičkih medija na Zapadnom Balkanu do 2040. godine. Kroz zajedničke napore u rješavanju urgentnih izazova i sa osloncem na omogućavajuće faktore, zainteresovane strane mogu raditi na stvaranju okruženja u kojem novinari mogu slobodno da djeluju, tehnologija se etički koristi, a mediji služe kao katalizator inkluzivnih i istinski demokratskih društava.

Projekat podržava Ambasada Kraljevine Holandije u Beogradu kroz Holandski fond za regionalnu saradnju - MATRA program.

**FAKULTET
POLITICKIH
NAUKA**
UNIVERZITET U SARAJEVU
MCMXXIX

UNIVERZITET
CRNE GORE

FAKULTET
POLITICKIH
N A U K A
PODGORICA

Kingdom of the Netherlands

www.ff.uns.ac.rs